

## ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА АХБОРОТ-ПСИХОЛОГИК ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ МУАММОЛАРИ

**Хамроева Умида Сайфиллоевна**

*Бухоро вилояти Бухоро туман 19-мактаб психологи*

Жамиятни ислоҳ қилиш ва бозор муносабатларига ўтиш билвосита оммавий ахборот воситалари орқали ҳамда бевосита шахслар, шахс ва гуруҳлар ўртасида биргаликда амалга ошириладиган ахборот-коммуникатив жараёнларни кескин фаоллаштирди. Бу эса, одамларга таъсир кўрсатишнинг манипулятив усуллари ва технологияларининг кенг тарқалишини ҳамда жадал равишда қўлланилишини рағбатлантирди. Ахборот-коммуникатив жараёнларда турли тоифадаги фуқароларга манипулятив таъсир кўрсатиш усулларида фойдаланиш шахснинг ва умуман жамиятнинг ахборот-психологик хавфсизлигига таҳдид қиладиган кўламларга етиб борди.

Ривожланишнинг ҳозирги босқичи сиёсий курашда одамлар психикасига манипулятив таъсир кўрсатишнинг энг янги технологияларидан фойдаланишга бўлган тамойилни пасайтирмади, балки аксинча кучайтирди.

Коммуникацион жараёнларда манипулятив таъсир кўрсатишни кенг кўламда қўллаш аҳолининг ижтимоий жиҳатдан фаол қисмини чалғитади, психологик-эмоционал ва ижтимоий кескинлик келтириб чиқаради, бу эса, фуқаролар социал-иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий вазиятни, давлат ҳокимияти органлари фаолиятининг мазмун-моҳиятини тўғри тушунишига имкон бермайди. Бу ўз навбатида ички сиёсий вазият нобарқарорлашувини кучайтиради ва жамиятни ислоҳ қилиш жараёнларини қийинлаштиради.

Жамият тараққиёти мантиғининг ўзиёқ шахс, жамият ва давлатнинг ахборот-психологик жиҳатдан хавфсизлигини таъминлаш борасида фаол иш олиб бориш заруриятини энг муҳим вазифалардан бирига айлантириб қўймоқда. Бунинг сабаби

шундаки, юқоридаги вазифани ҳал қилмай туриб, жамиятни бундан буён ҳам барқарор ривожлантириб ҳамда сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маънавий, ҳарбий ва бошқа соҳаларда инсон, жамият ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлаб бўлмайди.

Шахс, жамият ва давлатнинг ўзаро мақбул муносабатларини ҳисобга олиш нуқтаи назаридан хавфсизликнинг ҳозирги замон тушунчаси ушбу муаммонинг янги жиҳати – ахборот-психологик хавфсизлик масаласини кўриб чиқишни илгари суради. Ахборот-психологик хавфсизликни назариянинг ва ижтимоий амалиётнинг мустақил предмети сифатида ажратиб кўрсатиш ахборот муҳити маънавий соҳага таъсир кўрсатиши жараёнлари ва технологияси сифат жиҳатидан ўзига хосликка эгаллиги билан ҳам боғлиқдир. Бундай ўзига хослик юқорида тилга олинган масалаларни концептуал, методологик ва услубий жиҳатдан кўриб чиқиш заруратини белгилаб беради.

Ахборот омиллари одамларнинг психикаси кўрсатадиган таъсирнинг кўлами ва қудрати ахборот-психологик хавфсизликни таъминлашни ҳозирги шароитларда умуммиллий муаммо даражасига кўтаришни тақозо қилади.

Кўлами, тизим-тузилмаси турли даражада бўлган ижтимоий субъектлар тимсолида ахборот-психологик хавфсизликни таъминлашнинг кўплаб турли-туман объектлари мавжудлигига қарамай, юқорида таъкидланганидек, инсон, индивид ахборот таъсирининг асосий ва бўлинмас тузилмавий элементи ҳамда марказий объекти бўлиб қолади.

Айни инсон шахс ва фаол ижтимоий субъект бўлганлиги учун ҳам унинг психикаси ахборот омилларининг бевосита ҳаракатларига дучор бўлади. Бундай омиллар унинг хулқ-атвори, ҳаракатлари (ёки ҳаракатсизлиги) орқали ўзгариб, ижтимоий субъектларга, турли тизимтузилма дисфункционал таъсир кўрсатади

Шундай қилиб, жамиятдаги туб ўзгаришлар шароитида инсоннинг ахборот-психологик хавфсизлиги, психологик ҳимояланганлиги ва психологик ҳимоя шаклланишининг услублари муаммоси назарий жиҳатдан ҳам, амалий жиҳатдан ҳам ниҳоятда долзарб бўлиб бормоқда.

Шахсининг ахборот-психологик хавфсизлигини (ушбу ҳолда шахс тушунчасидан мустақил ижтимоий фаол субъект сифатида инсон тушунчасининг синоними сифатида умумий тарзда фойдаланилади) мустақил йўналиш сифатида ахборот ва психологик хавфсизликнинг умумий масаласи тарзида ажратиб кўрсатиш қуйида келтириладиган асосий сабаблар билан белгиланади

Биринчидан, ахборот жамиятига ўтиш, ахборот оқимлари ва ялпи ахборот муҳитининг кўламлиги кенгайиши ҳамда унинг мазмун-моҳияти ва тузилмаси мураккаблашиши муносабати билан унинг инсон психикасига таъсири бир неча марта кучаяди, бундай таъсирнинг суръатлари жадал ошиб боради. Бу ҳол ҳозирги замон жамиятида ижтимоий фаол субъект сифатида инсон омон қолишининг янги механизмлари ва воситаларини шакллантириш зарурлигини тақозо этади.

Иккинчидан, инсон психикасининг ахборот муҳити билан биргаликда ҳаракат қилиши сифат жиҳатидан ихтисослашуви билан фарқланади ва бошқа биологик тузилмалар, техник, ижтимоий ва ижтимоий-техник тизимлар билан ахборот биргаликда ҳаракат қилишининг ўхшаш шакли эга эмас.

Учинчидан, инсон ва унинг психикаси ахборот таъсирининг асосий ва марказий “нишони” ҳисобланади. Турли мураккабликдаги ижтимоий субъектларнинг, ҳар қандай одамлар бирлиги ва ижтимоий ташкилотларнинг – кичик гуруҳдан тортиб, то мамлакатнинг барча аҳолисигача нормал фаолият юритиши айти айрим шахсларга, уларнинг ўзаро алоқалари ва муносабатларига боғлиқ.

Умуман олганда халқаро майдонда мафкуравий, ғоявий ва информацион курашлар кучайиб бораётган ҳозирги мураккаб ва таҳликали даврда маънавий-маърифий ишларни замон талаблари асосида ташкил этиш, шахсни турли ахборот хуружлардан ҳимоя қилиш, ён-атрофдаги воқеаларга дахлдорлик масъулиятини ошириш, мамлакатимиз мустақиллиги, тинч-осойишта ҳаётимизга хавф туғдириши мумкин бўлган тажовузларга қарши изчил кураш олиб бориш мақсадга мувофиқдир.

**Фойдаланилган адабиётлар:**

1. Олимов Л.Я., Махмудова З.М., Эшонов Э.С. Психодиагностика. “Турон замин зиё” нашриёти. Тошкент. 2014
2. Баротов Ш.З.Р., Олимов Л.Я., Авезов О.Р. Психология назарияси ва тарихи. “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти” нашриёти. Тошкент. 2019.